

‘Wie pleit voor het geven van gelijke kansen in een omgeving waar geen kansen zijn, moet beseffen dat er dan niet veel uit te delen valt.’

(Citaat uit een van de voorbereidingsgroepen van de dag Sporen naar een Waardige Samenleving. Zie blz. 61)

‘Politieke kunst houdt zich bezig met het individu’

Twintig jaar geleden was het 1989, het jaar dat in Berlijn de Muur gesloopt werd, het Oostblok van de geopolitieke kaart verdween, de Chinese democratiseringsbeweging op Tienanmen onderdrukt werd en in Zuid-Afrika de laatste echte krokodil van de apartheid, P.W. Botha, van het toneel verdween. Een jaar dus als een mondiale diepzebeving met allerlei maatschappelijke tsunami's tot gevolg. MO* sprak in de Kaaitheaterstudio met vier kunstenaars over de vraag of kunst landen en mensen helpt om traumatiserende of bevrijdende veranderingen te verwerken.

Marleen Wynants, directeur van Crosstalks aan de VUB: ‘Berlijn is natuurlijk een drukpan van creativiteit, met meer graffiti-kunstenaars, undergroundartiesten en tegenculturen dan waar ook. Maar eigenlijk leeft Berlijn al sinds de jaren zestig op gesubsidieerde basis en daardoor wordt de impuls voor een echte uitdaging aan de status-quo weggenomen. Dat voel je in de blijvend lamentabele staat van de economie, maar ook in de kunstwereld. Alles is mogelijk, maar weinig heeft blijvende impact.’

Boyzie Cekwana, Zuid-Afrikaanse danser en choreograaf: ‘Kunst was heel belangrijk in de strijd tegen apartheid, omdat het voor de leiders van die politieke strijd heel nuttig was om die stem te gebruiken. Kunstenaars waren ook bereid hun kunst in te zetten voor de strijd. In het Zuid-Afrika van na de apartheid is de overheid alleen geïnteresseerd in kunst als een soort veredeld sociaal werk, of wanneer culturele instellingen zich bezighouden met “erfgoed”, maar dan wel het soort verleden dat door de huidige overheid gebruikt kan worden om haar eigen staat en macht op te baseren. Daarom is de meest politieke kunst in Zuid-Afrika vandaag de kunst die zich bezighoudt met het individu, zijn identiteit en zijn relatie tot de overheid.’

Ching Lin Pang, hoogleraar antropologie en Chinese geopolitiek aan de KU Leuven: ‘De eerste jaren na Tienanmen was er veel onzekerheid in China, maar zodra het duidelijk was dat de Communistische Partij niet van plan was de klok terug te draaien, kregen we een echte creatieve uitbarsting in China. Kunst wordt er niet echt gecensureerd, zolang je de positie van de Partij en regering niet aanvalt. Kunstenaars tasten die grens voortdurend af. Maar de meeste hedendaagse kunst wordt gemaakt voor de westerse markt. Het Chinese publiek staat daar nog ver vanaf.’

Barbara Matijevic, Kroatische performer en choreograaf: ‘Ook in Kroatië wordt kunst door de overheid gebruikt als een soort communicatie-instrument om aan beeldvorming over Kroatië te doen. Dat betekent dat er sinds de oorlog veel steun is voor allerlei folklore, theatergezelschappen die Kroatische meesters opvoeren, en vooral: opera en strijkkwartetten. De EU steunt dan weer vooral artistieke projecten die focussen op het verwerken van de oorlog en het herstellen van de maatschappelijke normaliteit. Veel hedendaagse kunstenaars zijn die instrumentele steun beu en worden gedwongen om in de marge van de samenleving te creëren.’ (gg)

MATIJEVIC, WYNANTS, LIN PANG EN CEKWANA

De Afrikaanse kunstfabriek

‘Er zijn galerijhouders die mij aanraden niet te veel werk te produceren, omdat de prijzen dan dalen. Of ze houden mijn schilderijen achter de hand, voor wanneer de prijzen stijgen.’ Hendrick Lilanga (1974) ziet er niet uit als een kunstenaar, maar hij is het wel. Hij kan zich moeilijk vinden in de westerse, mercantiele manier van kijken naar kunst en originaliteit. Als het

aan hem lag, produceerde hij nog meer werk en bepaalde hij de prijs in verhouding tot de grootte van het gebruikte doek.

De jonge dertiger met de looks van een gladde zakenman woont in de hoofdstad van Tanzania, Dar es Salaam. Hij is de kleinzoon van de wereldberoemde Georges Lilanga. Die kunstschilder stierf in 2005, net op het moment dat hij geselecteerd was voor de rondreizende expo *Africa Remix*: de grootste overzichtstentoonstelling van hedendaagse Afrikaanse kunst ooit. Toch is het een goed bewaard geheim dat Georges Lilanga, bij leven en welzijn, ook een beroep deed op helpers om zijn productie op peil te houden en gelijk wat lokale werkgelegenheid te creëren.

Een van zijn beste leerlingen en tegelijk kleinzoon, Hendrick, maakt het intussen ook als kunstenaar. ‘Ik heb twee huizen, een auto en mijn geld staat op een rekening in Oostenrijk’, lacht hij hartelijk. ‘Hier kunnen ze niet geloven dat ik dat allemaal aan de kunst te danken heb, want Tanzanianen hebben geen hoge dunk van kunstenaars. Ze denken dat ik drugs verhandel.’ Alweer volgt een schaterlach. ‘Toen ik begon was ik eigenlijk meer een realist, maar ik kon maar beter grootvaders stijl overnemen, want dat was goed voor de omzet.’ Hendrick is trouwens niet de enige. Andere helpers zoals Noel Kapanda hielden de productie gaande toen Georges nog leefde. Sommigen beweren zelfs dat de houten beeldjes van de fameuze *shetani* –de droomwezens die iets tussen mens en dier in voorstellen– nooit door Georges zelf zijn gemaakt. Volgens Hendrick heeft ook hij acrylschilderijen gemaakt die niettemin onder Georges' naam verkocht zijn. ‘Maar dat was een geheim.’

Is Lilanga vanwege dit collectieve karakter geen originele kunstenaar? Hendrick: ‘Mijn personages zijn anders dan die van grootvader, want ze leven in een ander tijdsgewricht, met computers en tv. Ik lijn mijn *shetani*'s af met zwarte randen en heb het vegetale decor van Georges laten vallen. Leg mijn schilderijen naast andere Lilanga-werken, dan zie je een verschil. Maar school maken is op zich niet slecht. In Afrika bereidt een kunstenaar zijn leerlingen voor, zoals een koning zijn opvolgers, zodat de leerling later in zijn voetsporen kan treden. En zodat die kan bijspringen als zijn meester ouder is. Als je jong bent, ontfermt je familie zich over jou, maar eenmaal volwassen moet jij hen helpen.’ (sa)

www.tingatinga.org

De Tontoongestelde Mens

Sprekende hoofden

Talking Head is een rondreizend initiatief dat via een wervelende talkshow kunstenaars wil laten ontdekken, bevragen, botsen, bespiegelen, beleven en verbeelden. Het concept is eenvoudig: twee sofa's met twee kunstenaarsduo's, telkens een van hier en een van vreemde origine die via een moderator met elkaar praten, afgewisseld met entertainment zoals *stand-up comedy* en cartoons. Ik was een van de genodigden in NT Gent, enkele maanden geleden. We hebben gelachen, naar muziek geluisterd en gediscussieerd.

Al snel ligt het hele gewicht van de avond op thema's als identiteit, positieve discriminatie, ‘zij krijgen meer subsidies dan wij’... Je zou haast denken dat allochtone kunstenaars het nog nooit zo goed hebben gehad.

In de gesprekken gaat het vooral over cultuur en niet over kunst. Dat is normaal. Allochtone kunstenaars zijn geen echte kunstenaars. Allochtone kunst is geworteld in het sociaal-culturele werk, is primitief, gekopieerd, amateuristisch en in het beste geval gemeenschapskunst. Misschien zit het daar al goed mis. Niets nieuws onder de zon. De aandacht voor “culturele diversiteit” is immers gedrenkt in een westers superioriteitsdenken dat voortvloeit uit de tijd dat de kolonisten gefascineerd waren door de cultuur van de wilden, door de gewoonten en gebruiken van de anderen.

En uiteraard komt ook kwaliteit ter sprake. ‘Het moet wél goed zijn’, klinkt het vaak als het om allochtone kunst gaat. Maar een goed kunstwerk bestaat helaas niet. Het wordt enkel goed bevonden in een bepaalde context, in een bepaalde marktsituatie, in een bepaalde maatschappij.

De artistieke wereld is geen eiland. Hij is verbonden met sociaal-economische contexten, macht en belangen. De smaak van de dominante klasse is vaak de norm van waaruit de “andere” kunstenaars gewaardeerd of misprezen worden. Bepaalde opvattingen over kunst en “andere kunst”, fungeren als sluiswachters. De canon doet dienst als legitimatie voor dominantie.

Talking Head probeert het evenwicht in het kunstendiscours te herstellen. Dat is een goede zaak. Tenminste als de organisatoren kritisch omspringen met de kernconcepten identiteit, diversiteit en verschil. Een allochtone kunstenaar wordt gelinkt aan zijn of haar afkomst, identiteit, ontworteling, terwijl autochtone kunstenaars niet worden voorgesteld en beoordeeld op basis van hun identiteit. Diversiteit lijkt dan verdacht veel op ongelijkheid of zelfs racisme. (sc)

Saddie Choua werkte als onderzoekster aan de VUB en de KU Leuven. Momenteel is ze vooral bezig met film maken en schrijven. De volgende editie van *Talking Head* is op 28 november in de Arenbergsschouwburg in Antwerpen. www.talkinghead.be